

ZAMONAVIY MUSIQA MADANIYATI DARSLARI BADIY – PEDAGOGIK ASARDIR

Jumayeva Sevara Farxodovna

**Buxoro viloyati G'ijduvon tumati 10- umumta'lim maktabi
musiqa fani o'qituvchilari**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7021259>

Umumta'lim maktablari "Musika madaniyati" darslarida musiqa ta'limi va tarbiyasini amalga oshira borar ekanmiz, o'qituvchi oldida o'quvchilarni eng avvalo musiqa san'atiga, o'zi o'tayotgan darsga, berilayotgan bilimlar, o'rganilayotgan kuy – qo'shiqlarga qiziqish va havas uyg'otish vazifasi turmog'i lozim. Maktabda, ayniqsa boshlang'ich sinflarda qo'shiq aytish, musiqa tinglashga bo'lgan qiziqish va moyillik, asta – sekin yoshlarning musiqa san'atiga bo'lgan ijobiy munosabatlari, qolaversa ehtiyojlarining rivojlanib, shakllanib borishida muhim o'rin tutadi. Musika darsi o'z tabiatiga ko'ra ham san'at, ham tarbiya darsidir. Uni rang –barang, sermazmun va qiziqarli tashkil qilish har bir o'qituvchidan katta pedagogik va professional mahorat talab qiladai. "Bolalarni san'atga o'rgatish nihoyatda murakkab" – deb ta'kidlaydi taniqli kompozitor – pedagog D.B.Kabalevskiy, - hamma murakkabligi shundaki, ularni emotsional tarzda qiziqitirmay turib chinakam san'atga o'rgatish mutlaqo mumkin emas.

O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23 sentyabrda qabul qilingan yangi tahriqdagi "Ta'lim to'g'risidagi" qonunining mazmun mohiyatidan kelib chiqib, Musika san'at darslarida zamonaviy innavatsion texnologiyalardan foydalanishning ilg'or usullari asosida darslarni tashkil etish bugungi fan o'qituvchilarining oldidagi birinchi vazifadir.³ Zamonaviy musiqa madaniyati darslarini badiiy – pedagogik asar deb hisoblash mumkin. Chunki uni o'qituvchi o'z individual ijodidan va tajribasidan kelib chiqqan holda yaratadi.

Hozirgi kunda yangi pedagogik texnologiyalarni o'quv jarayoniga tadbiiq etishga bo'lgan qiziqish kundan – kunga kuchayib bormoqda. Chunki, pedagogik texnologiya va interfaol metodlar o'quvchi yoshlarni puxta bilim va malakalarni egallashlarini yengillashtiradi, qulaylik tug'diradi. Shu o'rinda biz o'zimizning amaliy tajribamizda qo'llagan ayrim texnologiyalarga qisqacha to'xtalib o'tamiz.

Raqs + tabassum.

Bu texnologiyalardan ko'proq boshlang'ich sinflarda foydalanish mumkin. Boshlang'ich sinf darsliklaridan o'rin olgan "Qari navo", "Usmoniya", "Andijon polkasi", "Dilxiroj" raqs kuylarida qo'llash yaxshi natija beradi. Bunda o'yin – raqsga jalb etilgan o'quvchilar hohlagan holatda turadilar. O'qituvchi yoqimli musiqa ostida barcha o'quvchilarni raqsga taklif etadi.

Muhokama uchun savollar:

1. Musiqa sizda qanday taassurot uyg'otdi?
2. Atrofdagilarning tabassumini ko'rganda nimani his qildingiz?
3. Kimni olqishi sizga ko'proq ma'qul bo'ldi? Nima uchun?
4. Keyingi safar kim bilan raqsga tushishni hohlaysiz?
5. Pantomima uslubi.

O'quvchilar doira shaklida o'tiradi. O'qituvchi o'quvchilarga cholg'u asboblarning rasmini tarqatadi. O'quvchilarning vazifasi ushbu cholg'u asboblarda qanday holatda kuyni ijro etilishini harakatlar bilan ko'rsatishdan iborat. Qolganlar esa kuzatib, qaysi cholg'u asbobi ko'rsatilayotganligini topishi kerak. Masalan, rasmda doira surati aks etgan bo'lsa, stulda o'tirgan holda qo'l harakati bilan ko'rsatib beradi, karnay, surnay, g'ijjak, rubob, dutor, fortepiano, chol'u asboblari mos qo'l harakatlari bilan tasvirlanadi. 5 – 6 ta o'quvchining chiqishidan so'ng muhokama qilinadi.³

3. Marhamat davom ettir. (takrorlash darslari uchun)

Sinf ikki guruhga bo'linadi. Oldingi darslarda o'rgatilgan qo'shiqlardan birini 1 – guruh boshlab beradi, birinchi kuplet kuylanadi, 2 – guruh davom ettiradi. Qaysi guruh to'g'ri, aniq davom ettirsa u o'lib bo'ladi va 2 – qo'shiqni tanlash huquqiga ega bo'ladi. 3 ta qo'shiqdan keyin mutloq g'olib aniqlanadi va baholanadi.

4. “Bilag'onlar ko'chasi” uslubi.

Bu texnologiyada o'quvchilar guruhlariga bo'linadi (4-5 ta), har bir guruhga bastakorlarning portretlari ko'rsatiladi. O'quvchilar bastakorlarning hayoti, faoliyati, asralari nomlarini aytishadi, asarlaridan ayrim parchalarni kuylab berishadi.

5. “Jumboq ko'chasi” uslubi.

Bu uslubda guruhlariga bo'lingan o'quvchilar e'tiboriga rebus yechish vazifasi yuklatiladi.

Tarozi uslubi. Mazkur usul o'tgan mavzularni ko'proq dalillar keltirgan holda qisqa va lo'nda ifodalab, boshqa guruh ishtirokchilarini javoblari bilan solishtiriladi. Aniq, to'g'ri javob bergan guruh g'olib hisoblanadi. O'quvchilarni fikrlashga, mushohada qilishga, o'z bilimi, topqirligini va zukkoligini namoyish qilishga yo'naltirilgan pedagogik texnologiyalarni qo'llash dars jarayonini demokratlashtirish bilan birga o'qituvchi va o'quvchi hamkorligini, o'quvchilarni ijodkorligini rivojlantiradi.

Interfaol metodlar – o'qituvchi va o'quvchilarning o'zaro hamkorligi asosida darsda ijodiy muhit yaratish, dars samaradorligini oshirish, o'quvchilarda mustaqil fikrlash mulohaza yuritish, o'z munosabatini bildirish ko'nikmalarini shakllantirish omilidir. Bunday metodlarda o'quvchi o'zi faol ishtirok etgan holda yakka, juftlikda, guruhlarda, jamoa bo'lib muammo va savollarga javob

topishga harakat qiladi, fikrlaydi, baho beradi, yozadi, soʻzlaydi, dalil hamda asoslar keltirish bilan qoʻyilgan masalani yoritib berishga harakat qiladi. Bu esa oʻquvchilarning xotirasida mustahkam oʻrnashadi.

1. Kichik guruhlarda ishlash. Musiqa darslarida guruhlarda ishlash samaradorlikni oshiradi oʻquvchilar musiqani tinglashda va ijro etishda qulay usuldir.

2. Kichik guruhlar shakllantiriladi. Kichik guruhdagi oʻquvchilarning soni 3 – 5 tadan oshmasligi kerak, ammo topshiriq, sinf xususiyatlariga bogʻliq tarzda guruh soni oʻzgarishi mumkin.

Kichik guruhlarda ishlayotganda guruh ishtirokchilari oʻrtasida vazifalarni taqsimlagan maʼqul. Masalan, bir oʻquvchi munozarani yuritadi, ikkinchisi qabul qiluvchi qarorni yozib boradi, uchinchisi ajratilgan vaqtni nazorat qiladi. Toʻrtinchisi esa guruh qarorini taqdim etadi va h. k. Odatda ikki asosiy usuldan foydalangan holda sinf guruhlariga ajratiladi. Birinchisida oʻquvchilar hohishiga koʻra, ikkinchisida esa hisoblash uslubi bilan ajratiladi. (1 – 3, 2 - 4)

3. Tarmoqlar (Klaster) metodi.

Fikrlarning tarmoqlanishi – bu pedagogik strategiya boʻlib, u oʻquvchilarni biror bir mavzuni oʻrganishlariga yordam berib, mavzu haqida aniq fikr, tushunchani erkin va ochiq ravishda ketma – ketlik bilan tarmoqlashga oʻrgatadi. Bu biron bir mavzuni chuqur oʻrganish, oʻquvchilarning fikrlash faoliyatini jadallashtirish hamda kengaytirish uchun yordam beradi. Mavzu boʻyicha tasavvurlarini chizma shaklida ifodalashga undaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.Mirziyoyev “Maktab ta’limini rivojlantirish umumxalq harakatiga aylanishi zarur” T “Xalq soʻzi” gazetasi 24.09.2019y
2. “Oʻzbekiston Respublikasining “Ta’lim toʻgʻrisidagi qonuni” 23.09.2020 y Lex.uz
3. Sharipova G. Musiqa oʻqitish metodikasi. TDPU, 2004 – yil.